

*Дубська Е., Менабдішвілі Д.,
Одеський інститут фінансів УДУФМТ*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Становлення України як незалежної держави з ринковою економікою відкрило перспективи розвитку як виробничого сектору національної економіки, так і сфери послуг. Проте це зумовило додаткову потребу в проведенні якісного фінансового контролю за господарськими операціями, насамперед, саме з боку суб'єктів господарювання, які зацікавлені в отриманні об'єктивної інформації, що є основою успішного ведення підприємницької діяльності. Перехід економіки України на ринкові шляхи призвів до радикальних змін в плануванні, обліку та контролю виробничо-господарської діяльності, трансформації системи управління комерційними організаціями. Зовсім іншими стали цілі підприємництва, засоби їх досягнення, економічна основа суспільства.

Методи економічного управління та контролю, які використовувались в період адміністративно-командної системи управління суспільством вже є неефективними. Відтепер насамперед враховуються інтереси власників комерційних організацій, їх акціонерів, пайовиків, трудового колективу. Перед комерційними організаціями України в умовах ринкової конкуренції постає завдання структурної перебудови системи корпоративного управління з метою забезпечення конкурентоздатності, ефективного функціонування та розвитку організації.

Практика підтверджує, що найкращим на сьогодні інструментом ринкових перебудов діяльності комерційної організації є впровадження системи внутрішнього аудиту та використання послуг аудиторських фірм. Саме тому дослідження історії розвитку аудиту в Україні, аналіз ринку аудиторських послуг та визначення перспектив його розвитку є актуальною темою.

Вивченню проблемних аспектів і методів їх вирішення щодо діяльності аудиторів та формування аудиторських висновків присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема М.Д Білика, Ф.Ф Бутинця, М.Т. Білухи, М.І. Бондаря, Н.І. Дорош, Л.П. Кулаковської, О.А. Петрик та багатьох інших.

Створення системи незалежного аудиту є істотним надбанням суспільно – господарської та соціально – політичної практики в період становлення України як суверенної держави. Здійснення аудиту передбачає захист майнових і фінансових інтересів господарюючих суб'єктів. Особливістю незалежного контролю є його демократичність.

Самостійний початок розвитку аудиту в Україні поширився в 1991 році після набуття Україною незалежності, що було зумовлено розвитком приватного підприємництва та становленням громадянського суспільства. Офіційне визнання обов'язкового аудиту відбулося в 1993 р., у зв'язку з прийняттям Закону України «Про аудиторську діяльність», у якому визначені правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні, що спрямовані на створення системи незалежного контролю з метою захисту інтересів власника [1].

Об'єднання аудиторів дає змогу вирішувати організаційні питання розвитку аудиторської діяльності в Україні, що забезпечує підготовку нормативної бази сертифікації аудиторів, розробку та впровадження в практику стандартів аудиту, постійне вдосконалення професійних знань аудиторів. Пріоритетна увага приділяється питанням забезпечення незалежності діяльності аудиторів, дотриманню аудиторами норм і стандартів аудиту.

Єдиним в Україні науково-методичним центром у сфері аудиту є Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, яка впровадила національну наукову школу аудиту.

Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», постанови Верховної Ради України та розпоряджень Кабінету Міністрів України у навчальному секторі було створено Національний центр обліку та аудиту, на який покладено завдання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів, розроблення й видання методичних і навчальних посібників з відповідних дисциплін[3].

Першооснови розвитку сучасного аудиту в Україні були започатковані у 1987 році шляхом створення перших

аудиторських структур та формування нормативно-правової бази аудиту в Україні.

На початку свого зародження та розвитку в Україні аудит був нав'язаний державними органами під тиском Світового банку і Міжнародного валютного фонду. Такі обставини певною мірою уповільнювали розвиток вітчизняного аудиту.

У 1999-2001 роках ситуація змінилась. Складність, запутаність обліку, особливо податкового, зміна фінансового обліку, істотна суперечливість законодавства, реальність значних фінансових санкцій підштовхнули менеджерів, які прагнули застрахуватись від відповідальності і можливих фінансових втрат, до рішення скористатися послугами аудиторської фірми. Таким чином, у суспільстві виникла об'єктивна потреба в незалежному професійному контролі за діяльністю підприємств та її результатами.

18 квітня 2003 року Аудиторською палатою України було прийнято в якості національних Міжнародні стандарти аудиту, які вступили в силу. З цього аудит перетворився на невід'ємний елемент ринкових відносин[4].

Аудит забезпечує не тільки перевірку достовірності фінансових показників, а й розробку пропозицій щодо оптимізації ведення господарської діяльності, як на наступному так і на поточному етапах контролю. Аудит – це своєрідна експертиза бізнесу. Про те адаптування його в Україні має ряд труднощів, які пов'язані з нерозвиненістю національного економічного середовища.

Аудиторські послуги в Україні досягли певного рівня розвитку. Проаналізуємо динаміку розвитку галузі в останні роки[5].

Обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності відображено на рис.1.

Отже чітко виражений, хоч і не є стабільним, висхідний тренд зростання обсягу ринку аудиторських послуг. Про це свідчить абсолютне зростання обсягу наданих послуг на 141561,3 тис. грн. або на 12, 7%. Таким чином середній темп зростання за 2008-2011 рр. склав +4,2 %. Це свідчить про повільний темп розвитку галузі.

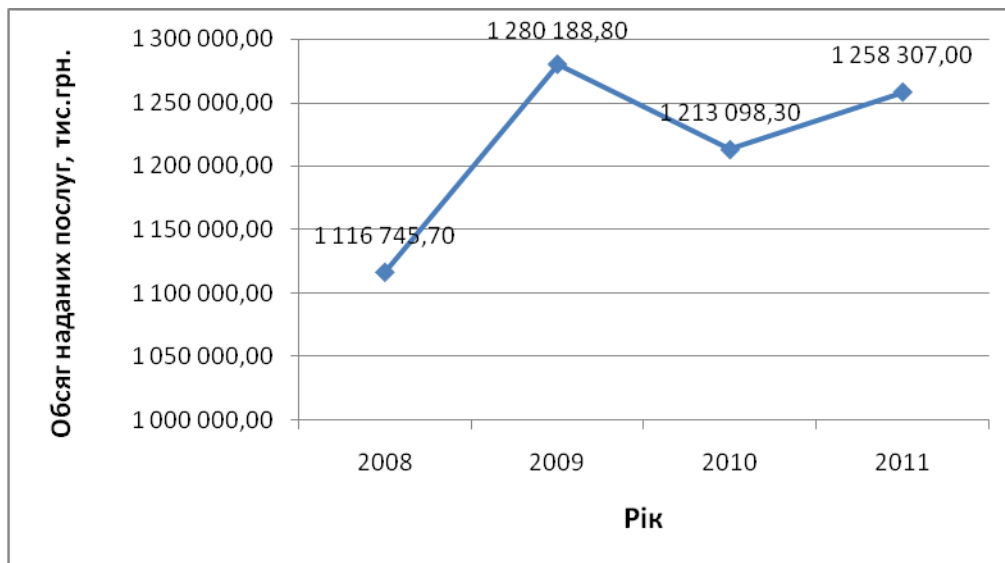

Рис.1. Динаміка обсягу наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності за 2008 – 2011 р.р.

Перспективність аудиторської діяльності для суб'єктів підприємництва проаналізуємо за допомогою даних рис. 2.

З цих даних чітко видно, що доходи аудиторських фірм зростали на протязі 2008 – 2011 років. Це може бути спричинено як підвищенням якості послуг, так і зростанням зацікавленості суспільства в аудиторських послугах та, відповідно, підвищенням попиту на них. Обидві наведені причини слід сприймати як однозначно позитивне явище.

На рис. 3 відображена структура доходів аудиторських фірм за 2011 рік в залежності від виду наданих послуг. С наведених даних видно, що поява в переліку аудиторських послуг додаткових, окрім самого аудиту, приносить фірмам чималу частку їхнього доходу. Структура доходів (рис. 4) така: найбільшу питому вагу (53,26 %) займають послуги з надання впевненості, інші професійні послуги (37,37 %) . Невелику частку (8,99 %) займають супутні послуги та організаційне та методичне забезпечення аудиту (0,38%).

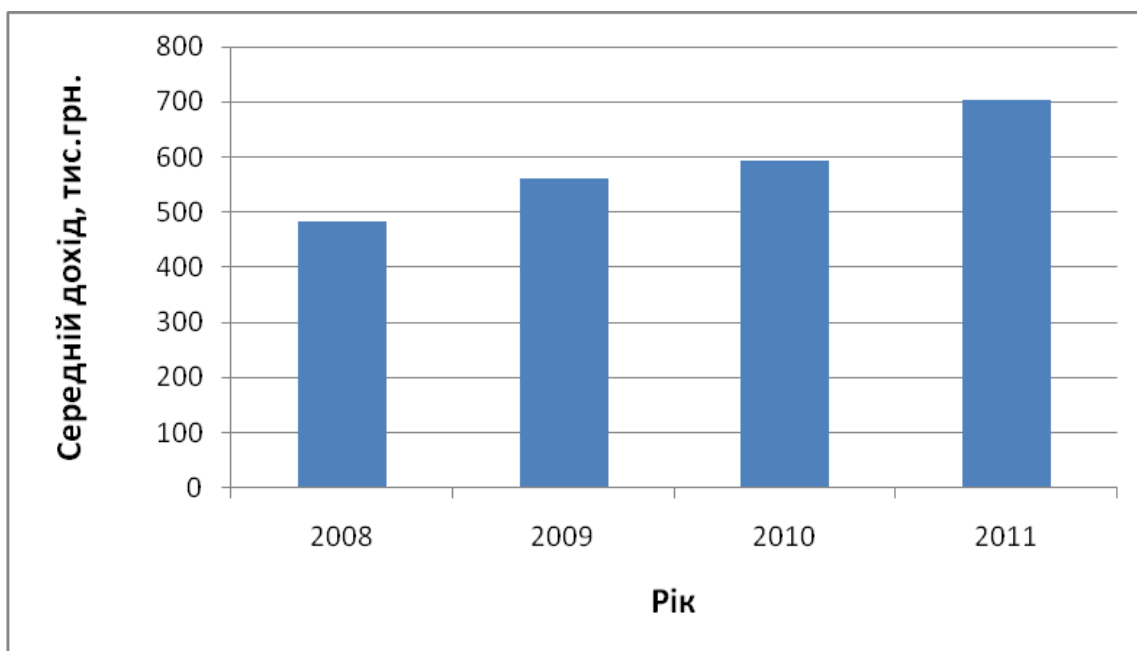

Рис.2. Динаміка середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності без ПДВ, тис. грн.

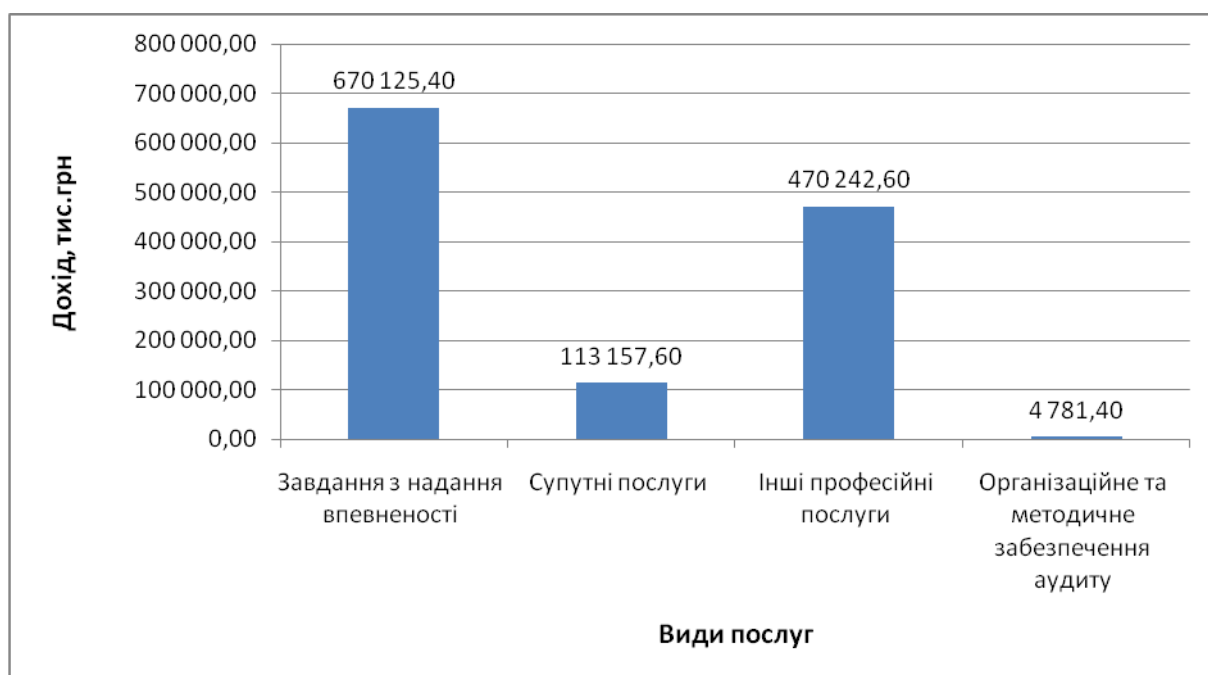

Рис.3. Розподіл доходу за видами послуг у 2011 році

За 2011 рік відбулося скорочення кількості зареєстрованих в галузі аудиту суб'єктів підприємницької діяльності. Дані відображено на рис. 5

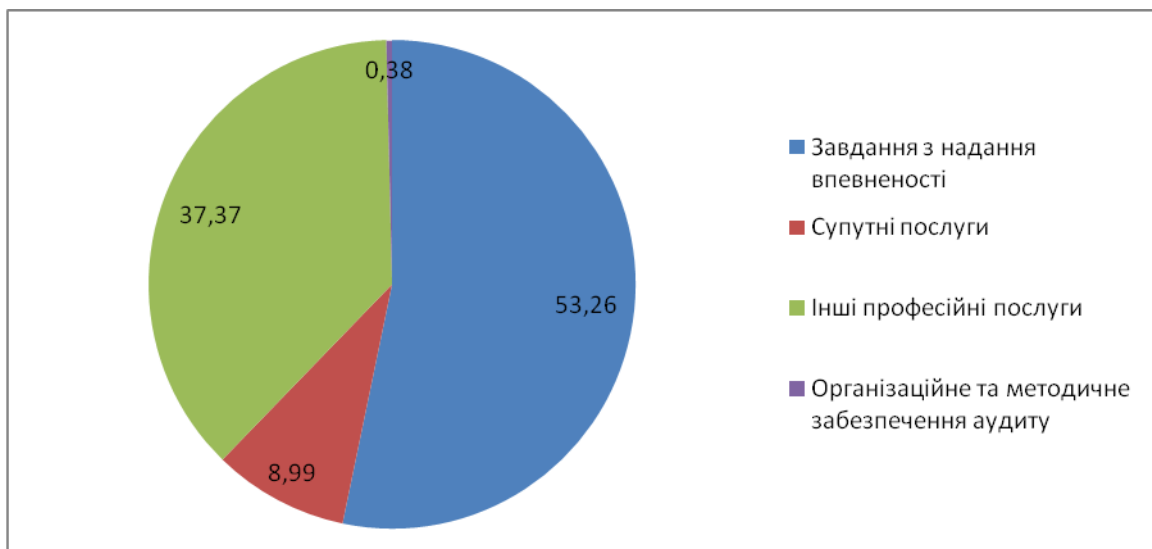

Рис.4. Структура аудиту за видами послуг у 2011 році, тис. грн., %

Згідно з наведеними даними, кількість зареєстрованих суб'єктів за 2011 рік зменшилася на 392 суб'єкта або на 17,4 %, що є суттєвим показником. У тому числі зменшилася кількість аудиторських фірм – на 144 фірми або на 9,7 % та на 248 фізичних осіб – підприємців або на 32,3 %.

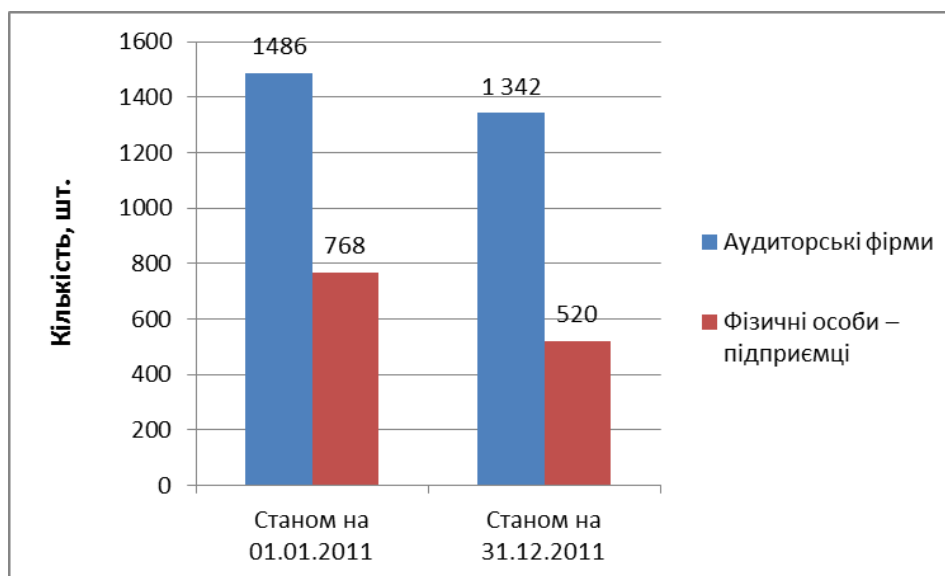

Рис.5. Кількість суб'єктів підприємницької діяльності, включених до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів

Незважаючи на те, що для розвитку аудиту в Україні вже зроблено багато, ще залишаються проблеми, від правильного, успішного вирішення яких залежить перспективи його подальшого розвитку.

Досліджуючи ринок праці в сфері надання аудиторських послуг, можна сказати, що він є прогресуючим, високооплачуваним, у порівнянні з іншими сферами економіки України.

Щодо перспектив розвитку аудиту в Україні, то на нашу думку для успішного функціонування та розвитку ринку аудиту потрібні такі умови:

1. Стабільне функціонування економіки
2. Стимулювання розвитку підприємництва, зокрема малого та середнього
3. Вдосконалення системи внутрішнього контролю в аудиторських фірмах з метою підвищення якості аудиторських послуг та довіри підприємців до їх діяльності.

На шляху становлення, розвитку та функціонування сучасного аудиту в Україні постає багато проблемних питань, що негативно позначаються як на результатах діяльності підприємства, так і на економічній ситуації держави загалом. Комплексне та системне подолання цих недоліків сприятиме підвищенню авторитетності вітчизняного аудитора на міжнародному рівні та забезпечить високу якість аудиторських послуг.

В Україні аудит, попри низку об'єктивних проблем, за роки незалежності набув неабиякого розвитку та отримав зацікавленого споживача – користувача аудиторських послуг. Тенденція останніх років свідчить про повільний темп приросту галузі, тобто ринок аудиту в Україні все ще зберігає потенціал зростання.

Література:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. № 3125-ХІІ
2. Електронний ресурс [сайт Аудиторської Палати України] – режим доступу: <http://apu.com.ua/pro-apu>
3. 15 років аудиторської діяльності в Україні // Науково – практичний журнал «Бухгалтерський облік та аудит». –2008. - № 3. - С. 3-4.
4. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту [Текст]: підручник / В.В. Немченко, В.П. Хомутенко, А.В. Хомутенко; Одеська нац. академія харчових технологій, Одеський держ. економ. ун т. – К.: ЦУЛ, 2008. – 240 с.

5. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2011 рік – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>

*Желюк Л. О., к. е. н., доцент
Тернопільський національний економічний університет*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АУДИТУ ОЦІНОЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Однією із важливих складових внутрішнього аудиту діяльності державних установ, які працюють у сфері Пенсійного фонду є оцінка ефективності методів фінансового планування, звітності та системи контролю за використанням коштів. Реалізуватися така оцінка повинна через процедури адміністративного аудиту: визначення правильності призначення та використання коштів на утримання бюджетної установи; перевірку правильності оформлення результатів перевірок платників з питань дотримання чинного законодавства щодо нарахування, обчислення та сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України (ПФУ); перевірка алгоритмів обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до ПФУ; перевірка правильності призначення, документального оформлення виплати, перерахунку пенсій; зіставлення (звірка) відомостей про застраховану особу, що використовуються в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Зважаючи на те, що однією із важливих функцій Пенсійного фонду є створення, акумуляція і раціональне розміщення коштів, призначених для виплати пенсій, необхідно особливу увагу звернути на вдосконалення методики планування фінансових потоків, встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом і банками.

У практиці фінансового планування застосовують такі групи методів, які використовують економічний аналіз, балансові розрахунки, метод багатоваріантності, економіко-математичне моделювання тощо. Методи економічного аналізу дозволяють визначити закономірності та тенденції руху вартісних показників.